

ВІДГУК

офіційного опонента **Дутки Ганни Яківни**

про дисертаційну роботу **Волкодав Тетяни Анатоліївни**

«Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 — теорія і методика професійної освіти

Інтеграція до європейського економічного простору, активний розвиток і впровадження нових технологій, явища глобалізації і інформатизації, жорстка конкуренція в усіх галузях сучасного економічного середовища спонукають шукати нові підходи до якісної зміни всієї системи професійної підготовки майбутніх економістів. Аналіз сучасного стану підготовки фахівців економічного профілю свідчить, що готовність до професійного самовдосконалення є однією з важливих професійних якостей сучасного фахівця, ваговою складовою їх ефективної професійної діяльності. Відповідно до сучасних професійних стандартів працівник фінансово-економічної сфери має мобільно реагувати на зміни в галузі, генерувати нові ідеї, оперативно приймати вмотивовані рішення, бути готовим до неперервного професійного розвитку та самовдосконалення. Однак, у професійній підготовці молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю, як справедливо зазначає дисертантка на основі аналізу наукових джерел та вивчення практичного досвіду, існує недостатній рівень сформованої готовності до професійного самовдосконалення, що негативно впливає на їхню майбутню професійну діяльність.

Зважаючи на необхідність пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю та потребою розв'язання виокремлених суперечностей, зокрема: між об'єктивною потребою суспільства у фахівцях, готових до професійного самовдосконалення та недостатнім усвідомленням у навчальних закладах

необхідності підготовки майбутніх молодших спеціалістів до професійної самоосвіти та самовдосконалення; сучасними запитами працедавців до результатів фахової підготовки майбутніх фахівців та домінуванням традиційних технологій організації освітнього процесу в фінансово-економічних коледжах, рецензоване наукове дослідження є актуальним та своєчасним.

У своїй роботі Т.А. Вовкодав зазначає, що проблема формування готовності майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю до професійного самовдосконалення охоплює коло питань, які досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Попри це, в науковій літературі відсутні педагогічні дослідження, спрямовані на розв'язання проблеми цілеспрямованого формування у майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю готовності до професійного самовдосконалення. Тому, існує потреба в удосконаленні професійної підготовки молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю в коледжах, а саме, в частині формування готовності до професійного самовдосконалення, що визначило мету дослідження та свідчить про наукову цінність, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи.

Слід зазначити, що актуальність досліджуваної проблеми, її методологічна і теоретична основи одержали в дисертації Тетяни Анатоліївни належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію. На основі критичного аналізу теоретичних джерел дисертантка окреслила коло питань, які потребують наукового розв'язання. Коротко, чітко і логічно сформульовано об'єкт, мету, предмет, конкретні завдання дослідження. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджується використанням комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження, результатами чітко спланованого педагогічного експерименту, обробка результатів якого здійснювалася з допомогою методів математичної статистики.

Звертає на себе увагу логічно виправдана послідовність дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням проведеного дослідження. У роботі представлено теоретичне узагальнення проблеми цілеспрямованого формування у майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю готовності до професійного самовдосконалення, запропоновано авторську методику її формування та розроблено відповідні методичні рекомендації спрямовані на реалізацію сучасних підходів до використання набутих знань на практиці.

У *першому розділі* дисертації – «*Теоретичні засади формування готовності студентів до професійного самовдосконалення*» – в'ясовано сутність базових понять дослідження; розкрито педагогічну проблему формування готовності до професійного самовдосконалення; розглянуто психолого-педагогічні аспекти професійної самоосвіти та самовдосконалення майбутніх фахівців; визначено і обгрунтовано завдання та проблеми формування готовності до професійного самовдосконалення студентів фінансово-економічних коледжів.

На основі ґрунтовного аналізу поняття *готовність до професійної діяльності*, автор визначає сутність поняття *готовність до професійної діяльності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю* як складне особистісне утворення випускника навчального закладу фінансово-економічного профілю, яке є комплексним відображенням низки особистісних рис і професійних якостей майбутніх молодших спеціалістів, важливих для їхньої успішної професійної діяльності й набутих у процесі професійної підготовки за відповідною спеціальністю. Відповідно, *готовність до професійного самовдосконалення майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю* визначена дослідницею як складова готовності молодшого спеціаліста до професійної діяльності за спеціальністю, яка є необхідною умовою усвідомленого саморозвитку фахівця і характеризується сформованим самостійним прагненням

наблизитися до професійного ідеалу та сформованою здатністю до вдосконалення особистих професійних якостей.

У запропонованих автором взаємопов'язаних компонентах організації процесу самовдосконалення майбутніх фахівців: мотиваційно-цільовому, організаційно-пізнавальному, практично-технологічному, особистісно-результативному загалом доведено, що *готовність до професійного самовдосконалення* – це інтегральна особистісна характеристика, що поєднує ціннісні установки, мотиви, знання, уміння, навички, здібності, які забезпечують ефективність процесу професійного самовдосконалення.

У *другому розділі* дисертації – «Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення» розкрито особливості реалізації авторської моделі формування готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Тривалий період дослідження, з 2010 по 2017 роки, різноманітний комплекс методів дослідження, власний досвід викладання у коледжі фінансово-економічного профілю дозволили автору зробити цінні узагальнення щодо причин наявного стану, обґрунтувати модель і організаційно-педагогічні умови формування готовності до професійного самовдосконалення студентів фінансово-економічних коледжів.

Особлива увага у процесі наукового дослідження приділена вибору, обґрунтуванню та реалізації трьох організаційно-педагогічних умов: - *урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки*; - *створення умов для формування креативних якостей майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю*; - *формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самотійній діяльності*, діагностика *готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення*; і доведено, що вони забезпечують ефективність формування готовності до професійного

самовдосконалення студентів фінансово-економічних коледжів. Як показав аналіз дослідно-експериментальної роботи, зазначені організаційно-педагогічні умови є вдалими і достатніми для досягнення поставленої мети.

Зокрема, погоджуємося із аргументами Тетяни Анатоліївни, що креативність виступає одним із ключових чинників професійного розвитку мислення фахівця фінансово-економічного профілю, є унікальним утворенням на межі особистісної та інтелектуальної сфери особистості, виступає водночас проявом і показником готовності до професійного самовдосконалення. Авторка зауважує, що запропоновані прийоми розвитку показників креативності майбутніх фахівців ефективно діють і дають бажаний результат лише за умови цілеспрямованого, комплексного та систематичного їхнього використання в освітньому процесі.

Ще одним вагомим аспектом дисертації є те, що педагогічна діагностика розглядається автором як одна із організаційно-педагогічних умов формування готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. Роль педагогічної діагностики у технології формування готовності до професійного самовдосконалення пояснюється через забезпечення різнобічного вимірювання стану якості, що формується, з'ясування причин утруднень і недоліків його перебігу та результатів.

На основі вивчення психолого-педагогічних джерел, аналізу стану проблеми, власних експериментальних досліджень, Тетяна Анатоліївна вдало визначила критерії сформованості готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення: мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, практично-технологічний та особистісно-результативний та чітко виписала їхні показники.

Безумовно, важливим результатом дослідження є розроблена модель формування готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення, яка відображає зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на реалізацію завдань, які стоять перед закладами вищої освіти з підготовки фахівців до професійного самовдосконалення.

У моделі враховано принципи та організаційно-педагогічні умови ефективності процесу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів до професійного самовдосконалення, досить конкретно представлено відповідні методи, прийоми та засоби, які відображають цілісний педагогічний процес. Результатом реалізації моделі, як засвідчили експериментальні дані, є позитивна динаміка сформованості готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

У *третьому розділі* дисертації - «Експериментальне обґрунтування ефективності формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю» - дослідниця розкриває організацію та проведення експериментально-дослідної роботи, напрями і методичні прийоми формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю, здійснює діагностику рівня сформованості зазначеної якості майбутнього фахівця, представляє результати реалізації організаційно-педагогічних умов і розробленої моделі, проводить кількісний та якісний аналіз ефективності запропонованих інновацій, інтерпретує результати статистичного аналізу даних, визначає наслідки апробації запропонованих змін.

Дисертантка переконливо доводить, що використання організаційно-педагогічних умов та авторської моделі у фаховій підготовці майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю позитивно впливає на досягнення бажаних результатів навчання, забезпечує інтенсифікацію самостійної пізнавальної діяльності студентів, створює можливості для їхнього самовдосконалення, неперервного оволодіння новими знаннями і застосування їх у подальшій професійній діяльності.

Позитивним є те, що за результатами дослідження розроблено і впроваджено відповідне методичне забезпечення: навчально-методичний посібник «Інструкція з логіки для студентів коледжів», «Розвиток

пізнавальної активності студентів у процесі вивчення дисципліни «Статистика», методичні рекомендації «Організація самопідготовки студентів фінансово-економічних коледжів у процесі навчання вищої математики».

Таким чином, використовуючи комплекс теоретичних, емпіричних та статичних методів дослідження, Тетяна Анатоліївна розв'язує усі поставлені завдання, експериментально перевіряє гіпотезу і загалом досягає поставленої мети науково-педагогічного дослідження.

Зміст дисертації свідчить про володіння дисертанткою проблемами сучасної педагогіки і дидактики вищої школи. Три розділи загалом взаємопов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу. Висновки дисертації базуються на результатах дослідження і відображають його сутність. Повний обсяг дисертації складає 253 сторінки, обсяг основного тексту – 178 сторінок, що відповідає вимогам до обсягу кандидатських дисертацій.

Вірогідність результатів і висновків дослідження забезпечено теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень; репрезентативністю вибірки учасників педагогічного експерименту; кількісним і якісним аналізом результатів дослідницько-експериментальної роботи.

Результати дослідження впроваджені в освітній процес Вінницького коледжу менеджменту, Первомайського коледжу Кіровоградського національного технічного університету, Коледжу економіки та права Вінницького кооперативного інституту, Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, що підтверджено відповідними довідками.

Загалом, дисертаційна робота містить нові наукові положення, що сприяють розв'язанню проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів в умовах інтеграції вищої освіти України у світовий і європейський освітні простори. Теоретичні положення і висновки

дослідження, науково-методичні рекомендації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії і методики професійної освіти, розробки освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців.

Автореферат повністю відображає зміст і основні результати дослідження, та достатньо повно висвітлює основні наукові, теоретичні та практичні здобутки дослідниці. Загальні висновки дослідження, висновки до розділів повною мірою відображають його завдання, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісність дослідження.

Оцінюючи в цілому позитивно наукові ідеї та зміст дисертації Волкодав Тетяни Анатоліївни, звернемо увагу на окремі зауваження і побажання до роботи:

1. У підрозділі 1.2 заявлено розгляд психолого-педагогічних аспектів професійної самоосвіти та самовдосконалення майбутніх фахівців. Достатньо проаналізовані психолого-педагогічні аспекти самоосвіти та самостійної роботи студентів, а щодо психолого-педагогічних аспектів самовдосконалення майбутніх фахівців, то ця складова прописана, на нашу думку, недостатньо.
2. У науковій повизні дослідження зазначено, що уточнено методику оцінювання ефективності формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. Варто було б пояснити, які саме аспекти методики оцінювання були уточнені.
3. На сторінках 19-23 дисертації розкрито формування окремих компонентів фахових компетентностей майбутніх молодших спеціалістів у процесі професійної підготовки. Доцільно було б чіткіше схарактеризувати співвідношення понять «фахова компетентність» та «готовність до самовдосконалення».
4. В дисертації достатньо конкретизовані методичні прийоми формування готовності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до

професійного самовдосконалення. Приємне враження складає розкриття автором психологічних аспектів спілкування, врахування у роботі різ студентами стичних та мовних нюансів, що безумовно має міждисциплінарний характер. Однак, запропоновані *автором* посібники відображають в основному специфіку роботи викладача математики. Варто було б за результатами дисертаційного дослідження виокремити матеріали, які мали б більш універсальний характер.

5. На нашу думку, автор дисертації недостатньо уваги приділила аналізу закордонного досвіду формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю.
6. Важливо було чіткіше розмежувати етапи дослідно-експериментальної роботи і, власне, етапи процесу формування компонентів формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю на кожному із навчальних курсів.
7. Робота значно виграє б, якби в дисертації були глибше розкриті різні аспекти визначення рівнів готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Вказані зауваження не зменшують наукову і практичну значимість дослідження, а можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту.

Загальний висновок. У дисертації розв'язується важлива в теоретичному і практичному відношенні проблема – підвищення якості професійної освіти майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, забезпечення умов формування в них готовності до професійного самовдосконалення. Одержані результати мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Автореферат дисертації відображає основний зміст виконаної роботи. Фахові публікації автора розкривають розроблені дисертантом теоретичні положення, висвітлюють матеріали апробації здобутків дисертаційного дослідження. Кандидатська дисертація

відповідає паспорту спеціальності 13.00.04, профілю спеціалізованої вченої ради Д05.053.01, вимогам пунктів 9, 10, 12 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567, а його автор **Волкодав Тетяна Анатоліївна** заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з навчально-методичної та
виховної роботи Львівського інституту
економіки і туризму

Г. Я. Дутка